

INWENTARYZACJA SZCZEGÓŁOWA OBIEKTÓW PRZYRODNICZYCH - GMINA TURAWA

W skład gminy wchodzi 11 sołectw:
Bierdzany, Kadłub Turawski, Kotórz Mały,
Kotórz Wielki, Ligota Turawska, Osowiec, Rzędów, Turawa,
Węgry, Zakrzów Turawski, Zawada – Osiedle Zawada

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY TURAWA

Gmina Turawa (niem. Gemeinde Turawa) to gmina wiejska w województwie opolskim, w powiecie opolskim.

Położenie geograficzne i krótka charakterystyka

Gmina Turawa położona jest w centralnej części województwa opolskiego, na północny - wschód od miasta Opole. Gmina leży w bardzo dogodnym miejscu pod względem komunikacyjnym, pomiędzy drogami krajowymi nr 45 i 46, w odległości około 10 km od autostrady A4. Gmina Turawa graniczy od północnego – zachodu z gminą Łubiany, od północnego wschodu z gminą Lasowice Wielkie, od południowego wschodu z miastem wojewódzkim Opole, od południa z gminami Chrzastowice i Ozimek, od wschodu z gminą Zębowice. Jej południowo - zachodni kraniec (z Zawadą) leży w dolinie Odry, jednak w swej większej części rozciąga się na Równinie Opolskiej. Gminę zamieszkuje około 9.500 osób. Gmina stanowi 10,81% powierzchni powiatu.

Struktura powierzchni Gminy Turawa

Gmina zajmuje obszar 171,46 km², z czego 52 % powierzchni zajmują lasy należące do kompleksu lasów stobrawsko – turawskich, a 30% stanowią użytki rolne. Najbardziej jest

jednak znana ze znajdujących się na jej terenie zbiorników wodnych tj. jezior: Dużego, Średniego, Małego oraz Srebrnego. Aż 12% powierzchni gminy zajmują wody.

Jezioro Duże

Jezioro Duże wchodzi w skład proponowanych ostoi przyrody NATURA 2000. Ze względu na znaczne zróżnicowanie siedlisk, akwen ten obfituje w interesujące zbiorowiska roślinne, a także w chronione oraz rzadkie gatunki roślin i zwierząt.

Brzegi Jeziora Dużego, od południa i zachodu zabezpieczone wałami, porastają głównie bory sosnowe i lasy mieszane, w których spotkać można wiele osobliwości florystycznych. Do najciekawszych, objętych ochroną roślin zaliczyć należy m.in.: pomocnika baldaszkowatego, naparstnicę zwyczajną, lilię złotogłów, kwitnące okazy bluszczu pospolitego, storczyki podkolana białego i listerę jajowatą oraz goździka siniego. Jest to jedyne miejsce występowania tego bardzo rzadko spotykanego w naszym kraju, silnie pachnącego goździka na Śląsku Opolskim. W miejscach pozbawionych obwałowań lub tam gdzie wał oddala się od jeziora, brzeg stanowią podmokłe łąki oraz interesujące pod względem florystycznym szuwały, zalewane w okresie całkowitego napełnienia zbiornika. W części północno-wschodniej i wschodniej, przy ujściu Libawy i Małej Panwi, wytworzyły się rozległe łachy piaszczyste i muliste, porośnięte zaroślami wierzbowymi. Na wysychających brzegach w kilku miejscach wykształcają się późnym latem i jesienią zbiorowiska namułkowe. Najciekawszym z nich jest bardzo rzadki w Polsce pionierski zespół ponikła jajowatego, w którym występuje wiele interesujących gatunków roślin, m.in.: ponikło igłowate, namulnik brzegowy oraz nadwodnik naprzeciwlistny. Jest to gatunek bardzo rzadki w Polsce, znany z około 20 stanowisk i umieszczony w Polskiej czerwonej księdze roślin. Pozostałością po występujących tu dawniej pierwotnych lasach łągowych i gradowych są liczne pomnikowe okazy dębów szypułkowych i bezszypułkowych. Jeden z nich jest najstarszym i najokazalszym dębem bezszypułkowym w Polsce. W lasach porastających brzegi jeziora występuje również wiele interesujących gatunków grzybów. Do najciekawszych należy zaliczyć żagwicę listkową, szmaciaka gałęzistego oraz gwiazdosza grzebieniastego.

Świat zwierząt omawianego terenu jest równie bogaty jak szata roślinna. Obok zwierząt pospolitych występuje tu wiele gatunków chronionych oraz rzadkich w skali regionu i kraju. Wśród zwierząt bezkręgowych na uwagę zasługuje rzadki gatunek chronionego pająka - tygrzyk paskowany. Jest to najbarwniejszy krajowy pająk, osiągający do 2 cm długości. Jego odwłok posiada naprzemian ułożone żółte i czarne paski. Występuje na wilgotnych, ale nasłonecznionych łąkach przy ujściu Libawy i Małej Panwi oraz rzadziej na wałach.

W miejscach otwartych i nasłonecznionych, szczególnie w ciepłolubnych zaroślach na wałach, spotkać można pазia królowej, jednego z najpiękniejszych i najefektowniej ubarwionych motyli krajowych. W wodach zbiorników turawskich występują liczne gatunki ryb. Do najczęściej spotykanych należą m.in.: płoć, leszcz, sandacz i okoń. Jezioro Duże jest miejscem rozrodu licznych gatunki płazów, m.in.: traszki zwyczajnej, ropuchy zielonej, ropuchy szarej, rzekotki drzewnej oraz coraz rzadszego w Polsce kumaka nizinnego. Spośród gromady gadów na tym terenie spotkać można trzy gatunki jaszczurki: jaszczurkę zwinę, jaszczurkę żyworodną i padalca zwyczajnego. Występują tu również węże: zaskroniec coraz żmija zygzakowata.

Jezioro Turawskie jest miejscem gniazdowania wielu ciekawych gatunków ptaków. Są to m.in.: rybitwa białowąsa, pliszka cytrynowa, krwawodziób, kszyc, bączek, płaskonos i cyranka.

Z otaczających jezioro Borów Stobrawsko-Turawskich przylatuje tu często na łowy orzeł bielik. Zbiornik stanowi też ważne miejsce odpoczynku i żerowania dla ptaków migrujących. Z tego względu został zaliczony do ostoi ptactwa wodnego o randze europejskiej. Do najciekawszych stwierdzonych tu ptaków przelotnych należą m.in.: brodziec pławny, wydrzyk tęposterny i wydrzyk długosterny, terekia, ostrigojad, płatkonóg szydłodzioby, rybitwa białoskrzydła oraz mewa trójpalczasta.

Jezioro Srebrne

Niemniej interesującym pod względem przyrodniczym jest Jezioro Srebrne oraz sąsiadujące z nim niewielkie zbiorniki. Na zarastających brzegach akwenów licznie występują objęte ochroną: rosiczka okrągłolistna, należąca do grupy roślin owadożernych oraz widłaczek torfowy, który jest najmniejszym naszym widlakiem. Gatunek ten występuje w Polsce bardzo rzadko na mokrych piaskach i torfowiskach. Jest to również miejsce rozrodu większości naszych krajowych płazów, w tym rzadkiej na Śląsku Opolskim grzebiuszki ziemnej. Latem w wodach Jeziora Srebrnego można również zauważyć słodkowodne meduzy. Meduzy te zamieszkują wody Ameryki Południowej, a w Polsce po raz pierwszy zostały stwierdzone w 1928 roku. Bogata roślinność błotna i szuwarowa tego terenu powinna być przedmiotem szczególnej troski. Wszelkie zmiany chemizmu wód mogą spowodować drastyczne zmiany w szacie roślinnej. Szczególną uwagę powinno się zwrócić na siedliska zbiorowisk namułkowych występujących na okresowo zalewanych mulistych brzegach w strefach przyujściowych Małej Panwi i Libawy. Zagrożeniem dla lęgowych gatunków

ptaków wodno-błotnych jest utrzymywanie wysokiego poziomu wody w zbiorniku w okresie ich rozrodu.

GMINA TURAWA

Obszarowe formy ochrony przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie

Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie o powierzchni 179305 ha został powołany w 1988 roku w centralnej i zachodniej części województwa opolskiego. W 1999 roku w jego zachodniej i centralnej części utworzono Stobrawski Park Krajobrazowy.

Praktycznie wszystkie obszary leśne gminy Turawa leżą w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasów Stobrawsko-Turawskich, stąd też jej największym walorem jest położenie w kompleksie zasobów leśnych i zbiorników wodnych. Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny wyróżniające się krajobrazowo o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwości zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

W granicach Lasów Stobrawsko-Turawskich znalazło się kilka zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kilkadziesiąt użytków ekologicznych i pomników przyrody.

Osobne stanowiska tworzą siedliska nieleśne w dorzeczu Małej Panwi:

- łąki łąkowe – rejonu pozalewowe, użytkowane gospodarczo – pastwiska, łąki,
- łąki bagienne – rzadkie zbiorowiska łąk ostrożeńowych i trzęś licowych,
- łąki łąkowe – tereny okresowo podtapiane i zalewane,
- zadrzewienia śródpolne powstałe najczęściej spontanicznie bez udziału człowieka,
- śródleśne uroczyska łąkowe.

Niezliczona ilość cieków, stawy hodowlane, źródła, polodowcowe moreny i wydmy stanowią o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych tego terenu. Na obszarze Lasów Stobrawsko-Turawskich stwierdzono występowanie wielu chronionych gatunków roślin i zwierząt. Jednym z najciekawszych obiektów położonych na tym terenie jest Jezioro Turawskie. Jego najbliższe otoczenie jest miejscem gniazdowania wielu ciekawych gatunków ptaków. Zbiornik stanowi też ważne miejsce odpoczynku i żerowania dla ptaków migrujących. Z tego względu został zaliczony do ostoi ptactwa wodnego o randze europejskiej. W myśl postanowień ustawy o ochronie przyrody obszar chronionego krajobrazu to obiekt pełniący poza funkcją przyrodniczo-krajobrazową funkcję turystyczno-rekreacyjną. Lasy Stobrawsko-Turawskie, ze względu na przewagę borów sosnowych

mających duże walory bioterapeutyczne (działają kojąco, przeciwastmatycznie i odkażająco), posiadają duże znaczenie dla turystyki i wypoczynku mieszkańców okolicznych miast.

Użytki ekologiczne

1. Bagno śródleśne „Płaszczyna” o pow. 0,6 ha,
2. Naturalny zbiornik wodny „Wodopój” o pow. 0,05 ha,
3. Naturalny zbiornik wodny „Suchy Dół” o pow. 0,1 ha.

Pomniki przyrody

1. Lipa drobnolistna *Tilia cordata* rosnąca w Turawie, nr rej. 11, obwód pnia: 573 cm, wysokość: 29 m, wiek: 200 lat,
2. Jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* (2 sztuki) rosnące w Turawie, nr rej. 12, obwód pnia: 462 cm, wysokość: 24 m, wiek: 200 lat,
3. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Turawie, nr rej. 13, obwód pnia: 340 cm, wysokość: 22 m, wiek: 200 lat,
4. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Turawie, nr rej. 70, obwód pnia: 552 cm, wysokość: 26 m, wiek: 250 lat,
5. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Turawie, nr rej. 162, obwód pnia: 450 cm, wysokość: 24 m, wiek: 250 lat,
6. Dąb szypułkowy *Quercus robur* (4 sztuki) rosnące w Bierdzanach, nr rej. 238, wiek: około 250 lat,
7. Lipa drobnolistna *Tilia cordata*, drzewo rosnące w Bierdzanach, nr rej. 240, obwód pnia: 277 cm, wysokość 19 m, wiek: 200 lat,
8. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Turawie, nr rej. 293, obwód pnia: 591 cm, wysokość: 29 m, wiek: 400 lat,
9. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Bierdzanach, (nr rej. 323), obwód pnia: 264 cm, wysokość: 24 m, wiek: około 200-250 lat, lipa drobnolistna *Tilia cordata* (4 sztuki) rosnące w Bierdzanach, (nr rej. 323), obwód pnia: 374 cm,
10. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Turawie, nr rej. 325, obwód pnia: 485 cm; wysokość: 23 m; wiek: 170 lat.

11. Dąb szypułkowy *Quercus robur*, drzewo rosnące w Turawie nad Młynówką, Nadleśnictwo Turawa, obręb Turawa, oddział 136c, (nr rej. 293); obwód pnia: 591 cm, wysokość: 29 m; wiek: 400 lat.
12. Głaz narzutowy, nr rej. 122, z różowego granitu skandynawskiego o obwodzie 515 cm, długości 163 cm i wysokości 100 cm. Położony między Jeziorem Dużym i Średnim.

Lokalizacja chronionych roślin na terenie gminy Turawa

Na terenie gminy stwierdzono występowanie 22 gatunków roślin objętych ochroną, w tym 14 gatunków ściśle chronionych i 8 gatunków chronionych częściowo. Są to:

1. Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*
2. Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*
3. Nadwodnik naprzeciwlistny *Elatine hydropiper*
4. Pływacz zwyczajny *Utricularia vulgaris*
5. Podejrzon księżycowy *Botrychium lunaria*
6. Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*
7. Salwinia pływająca *Salvinia natans*
8. Śniedek baldaszkowaty *Ornithogalum umbellatum*
9. Turzyca Davalla *Carex davalliana*
10. Widłaczek torfowy *Lycopodiella inundata*
11. Widłak goździsty *Lycopodium clavatum*
12. Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*
13. Włosienicznik rzeczny *Batrachium fluitans*
14. Włosienicznik wodny *Batrachium aquatile*
15. Bluszcz pospolity *Hedera helix*
16. Bobrek trójlistkowy *Menyanthes trifoliata*
17. Grażel żółty *Nuphar lutea*
18. Grzybienie białe *Nymphaea alba*
19. Kalina koralowa *Viburnum opulus*
20. Konwalia majowa *Convallaria majalis*
21. Kruszyna zwyczajna *Frangula alnus*
22. Porzeczka czarna *Ribes nigrum*

1. Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*

To wieloletni storczyk z rodziny *Orchidaceae*, spotykany najczęściej na skrajach dróg, rzadziej w różnego rodzaju lasach oraz w zaroślach. Jest to gatunek ten charakterystyczny jest dla klasy *Quercus-Fagetea* tj. mezo- i eutroficznych, europejskich lasów liściastych, a także dla podzwiązku ciepłolubnych buczyn „storczykowych” *Cephalanthero-Fagenion* (Matuszkiewicz 2001). Występuje na całym obszarze kraju. Na terenie woj. opolskiego kruszczyk szerokolistny występuje stosunkowo często w lasach i borach niemal wszystkich większych kompleksów leśnych.

Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*

2. Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*

To bylina z rodziny storczykowatych *Orchidaceae*, spotykana jeszcze stosunkowo często na wilgotnych łąkach na niżu i w niższych położeniach górskich. Dostyć gęsty, walcowaty kwiatostan składa się z 10-50 jasnoróżowych do ciemnopurpurowych kwiatów. Liście o kształcie owalnym lub lancetowatym, zwykle plamiste, największą szerokość osiągają w połowie. Kwitnie w maju i czerwcu. Gatunek ten jest charakterystyczny dla zespołu częściowo zabagnionych, mokrych łąk *Juncetum subnodulosi* (Matuszkiewicz 2001). W

województwie opolskim kukułka szerokolistna jest jednym z najpospolitszych storczykowatych. Rośnie w rozproszeniu na obszarze całego województwa na różnego rodzaju wilgotnych łąkach. Szczególnie często jest spotykana na łąkach w dolinie Małej Panwi i Stobrawy.

Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*

3. Nadwodnik naprzeciwlistny *Elatine Hydropiper*

Jest drobną rośliną roczną, długą do 15 cm. Ma naprzeciwległe, podługne, eliptyczne liście, a kwiaty czterokrotne siedzące. Gatunek znajduje się pod ścisłą ochroną, a w czerwonej księdze zaliczany jest do roślin zagrożonych wyginięciem.

Nadwodnik naprzeciwlitny *Elatine Hydropiper*

4. Pływacz zwyczajny *Utricularia vulgaris*

To owadożerna bylina wodna z rodziny pływaczowatych *Utriculariaceae*, występująca dosyć często w wodach stojących. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Potametea*. Pływacz drobny występuje na Opolszczyźnie dosyć często w różnego typu zbiornikach wodnych.

Pływacz zwyczajny *Utricularia vulgaris*

5. Podejrzon księżycowy *Botrychium lunaria*

Podejrzon to roślina wysoka na 5-30 cm z podziemnym kłączem, z którego wyrasta jeden liść, który podzielony jest na część płodną i płonną. Ogonek liściowy długi do 15 cm, gruby na 5 mm. Zarodnikonośna część (płodna) oddziela się w połowie długości liścia, dzieli się dwu-trzykrotnie pierzasto i tworzy wiechę. W okresie dojrzewania zarodników gałązki wiechy skupiają się i ich "pierzastość" jest mało widoczna. Płonna część liścia jest żółtozielona, pojedynczo pierzasta, wydłużona, połyskująca, w zarysie podłużnie owalna. Z każdej strony jest 2–9 odcinków pierzastego liścia, częściowo zakrywających się. Dolne odcinki są półksiężycowate, górne klinowane. Ściana zarodni podejrzona zbudowana jest z wielu warstw komórek i na tej podstawie gatunek ten włączany był do grupy paproci grubozarodniowych *Eusporangiatae*. Rośnie na miedzach, trawiastych skarpach, na łąkach, w ubogich murawach. Preferuje glebę ubogą w wapń, umiarkowanie kwaśną, próchniczną i gliniastą. Nie toleruje cienia i nawożenia.

Podejrzon księżycowy *Botrychium lunaria*

6. Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*

Jest to gatunek owadożerny z rodziny rosiczkowatych *Droseraceae*, kwitnący od lipca do sierpnia. Rosiczka okrągłolistna występuje zarówno na niżu, jak i w górach, na torfowiskach wysokich i przejściowych, niekiedy również na zabagnionych glebach mineralnych. Jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Oxycocco-Sphagnetea* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim rosiczka okrągłolistna występuje dosyć rzadko w środkowej i wschodniej części regionu, na pozostałym obszarze bardzo rzadko.

Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*

7. Salwinia pływająca *Salvinia natans*

Pędy osiągają 3-10 (20) cm długości i pływają na powierzchni wody. Ułożone w okółkach po trzy i wykształcone dwojako: rosnące w parach liście nawodne są płaskie i eliptyczne, liść podwodny jest pocięty na 3-8 nitkowate odcinki przypominające korzenie. Liście pływające mają 5-15 mm długości, do 10 mm szerokości i osadzone są na krótkich ogonkach. U nasady sercowate, na szczycie czasem wycięte. Na powierzchni tych liści wyraźnie widoczny jest nerw środkowy, poza tym powierzchnia pokryta jest brodawkowatymi wypukłościami osiagającymi 0,8 mm wysokości, z których wyrastają 3-4 wielokomórkowe, łukowato zagięte włoski. Włoski te utrzymują powietrze przy powierzchni liścia, dzięki czemu woda jej nie zwilża. Salwinia pływająca to paproć wodna, jedyny przedstawiciel tego rodzaju i rodziny

salwiniowatych rosnący w stanie dzikim w Polsce, gdzie występuje niezbyt często w zbiornikach wodnych na niżu.

Salwinia pływająca *Salvinia natans*

8. Śniedek baldaszkowaty *Ornithogalum umbellatum*

Śniedek baldaszkowaty osiąga do 30 cm wysokości i wyrasta z cebuli okrytej tuniką. Liście są długie i wąskie, o szerokości do 5 mm. Kwiaty białe, pojedyncze osadzone są na długich, poziomych szypułkach, zebrane w kwiatostan, na szczycie baldachogroniasty.

Śniedek baldaszkowaty *Ornithogalum umbellatum*

9. Turzyca Davalla *Carex davalliana*

Turzyca Davalla to gatunek byliny z rodziny ciborowatych. Jest to roślina trwała, wysokości 10-40 (50) cm, gęstokępkowa, bez rozłogów. Łodyga sztywno wzniesiona, u podstawy z włóknistymi resztkami liści, ku górze przeważnie szorstka. Na przekroju okrągława, lub niewyraźnie trójkanciasta. Blaszki liściowe ciemnozielone, krótsze od łodygi, ok. 0,5 mm szerokości, nitkowate, szorstkobrzedze, na przekroju tępo trójkanciaste. Roślina dwupienna. Kwiatostan w postaci jednego wierzchołkowego kłosa. Kłosa męskie do 2 cm długości, ok. 2 mm szerokości. Owocem jest orzeszek w zarysie jajowaty, soczewkowato spłaszczony. Kwitnie od kwietnia do czerwca. Siedliskiem są torfowiska niskie i źródliskowe. Pojawia się na brzegach małych cieków wodnych. Na glebach z wodą stagnującą i podciekającą, żyznych, zasobnych w wapń.

Turzyca Davalla *Carex davalliana*

10. Widłaczek torfowy *Lycopodiella inundata*

Widłaczek torfowy to gatunek rośliny z rodziny widłakowatych. Drobną rośliną o pełzających pędach aż do 20 cm długości. Pędy te zakorzeniają się dodatkowo wytwarzają 1–2 wzniesione gałązki o wysokości aż do 10 cm. Na ich szczycie powstają kłosa zarodnionośne wybitnie podobne aż do pędu płonnego, nasady ich listków są szersze. Ulistnienie skrętoległe, liście równowąskolancetowate. Bylina, roślina zimozielona. Rośnie na otwartych dodatkowo wilgotnych torfowiskach przejściowych, na odsłoniętych glebach dodatkowo ponad brzegami

oligotroficznych jezior, coraz to częściej notuje się jego występowanie na stanowiskach antropogenicznych, np. dołach potorfowych, piaskowniach itp.

Widłaczek torfowy *Lycopodiella inundata*

11. Widłak goździsty *Lycopodium clavatum*

To bylina z rodziny widłakowatych *Lycopodiaceae* spotykana w suchych borach i lasach mieszanych, a także na wrzosowiskach. Wg Matuszkiewicza (2001) widłak goździsty jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Nardo-Callunetea*, tj. zbiorowisk wrzosowisk i ubogich muraw bliźniczkowych. Występowanie tego gatunku w województwie opolskim ograniczone jest do borów mieszanych i borów środkowo-wschodniej części województwa w granicach Lasów Stobrawsko-Turawskich. Jedno stanowisko zostało także stwierdzone w ostatnich latach w Borach Niemodlińskich.

Widłak goździsty *Lycopodium clavatum*

12. Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*

To bylina z rodziny widłakowatych *Lycopodiaceae*, rosnąca w cienistych, mszystych borach świerkowych i jodłowych. Roślina ta uważana jest za charakterystyczną dla rzędu borów *Vaccinio-Piceetalia*, a także regionalnie dla zespołu wyżynnego jodłowego boru mieszanego *Abietetum polonicum* oraz brzeziny bagiennej *Betuletum pubescentis* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim widłak jałowcowaty występuje w rozproszeniu przeważnie w borach mieszanych i borach środkowej i wschodniej części regionu oraz w Górach Opawskich. W ostatnich latach notowany na kilkudziesięciu stanowiskach we wschodniej części Lasów Stobrawsko-Turawskich i w Górach Opawskich.

Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*

13. Włosienicznik rzeczny *Batrachium fluitans*

Jest to roślina wodna należąca do rodziny jaskrowatych *Ranunculaceae*. Posiada długą, pływającą łodygę i charakteryzuje się brakiem liści pływających. Gatunek ten występuje na rozproszonych stanowiskach na niżu i w niższych położeniach górskich przeważnie w wodach stojących, rzadziej w płynących. Wg Matuszkiewicza (2001) włosienicznik rzeczny jest charakterystyczny dla klasy *Potametea*, obejmującej eurosyberyjskie zbiorowiska słodkowodnych makrofitów. Na terenie województwa opolskiego gatunek ten występuje dosyć często w wodach płynących.

Włosienicznik rzeczny *Batrachium fluitans*

14. Włosienicznik wodny *Batrachium aquatile*

To gatunek rośliny z rodziny jaskrowatych, zwany jaskrem wodnym. W Polsce dość często występuje na nizinach, dochodząc do piętra pogórza, rzadko tylko spotkać go można wyżej. Łodyga długa (do 1,5 m), rozgałęziona, ulistniona. Liście zróżnicowane są na pływające i podwodne. Pływające mają długie ogonki i blaszkę w kształcie nerki, zwykle od 3 do 5 kłapkach. Liście podwodne z krótkimi ogonkami i blaszką pociętą na długie nitkowe odcinki. Ich zwiększona powierzchnia ułatwia wymianę gazową i pobieranie składników pokarmowych. Kwiaty pojedyncze na długich szypułkach (w czasie owocowania szypułki te rosną, osiągając długość do 5 cm). Mają 5-działkowy kielich, 5 białych, szerokich płatków o długości do 10 mm. Jest to roślina jednoroczna. Kwitnie od kwietnia do sierpnia, czasami jeszcze we wrześniu. Występuje na płytkich i wolno płynących wodach lub w kanałach, głębokości do 2 m, rowach, stawach i jeziorach, czasami masowo. W wodach bogatych w składniki pokarmowe, a ubogich w wapń.

Włosienicznik wodny *Batrachium aquatile*

15. Bluszcz pospolity *Hedera helix*

Ten gatunek z rodziny araliowatych *Araliaceae* jest jednym z niewielu naszych rodzimych pnączy. Bluszcz pospolity występuje w Polsce rzadko w lasach liściastych, zarówno na niżu, jak też w niższych położeniach górskich. Wg Oberdorfera (1994) jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Querc-Fagetea* tj. mezo- i eutroficznych, europejskich lasów liściastych. W województwie opolskim bluszcz pospolity występuje dość pospolicie zarówno na stanowiskach naturalnych, tj. w różnego rodzaju lasach liściastych, w szczególności w grądach, jak i antropogenicznych w parkach, skwerach, cmentarzach.

Bluszcz pospolity *Hedera helix*

16. Bobrek trójlistkowy *Menyanthes trifoliata*

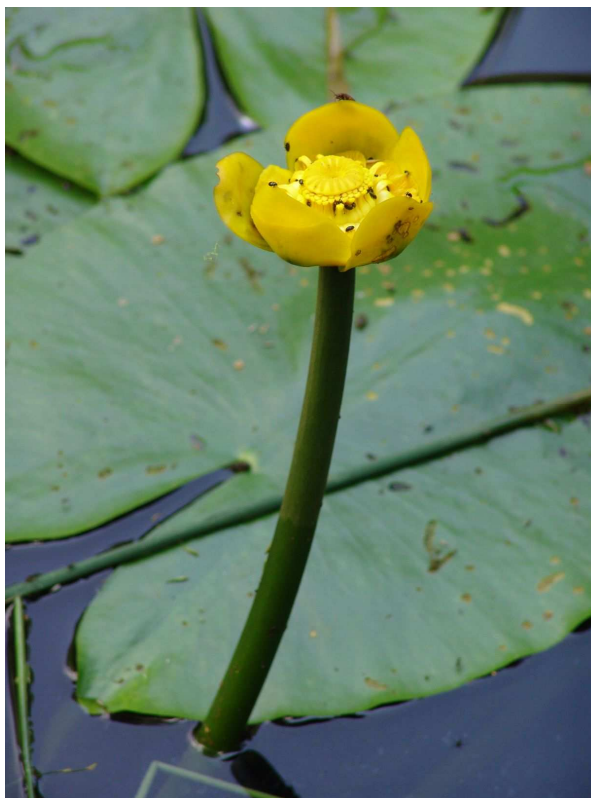
Jest to bylina reprezentująca rodzinę bobrkowatych *Menyanthaceae*, o długim, pełzającym, członowatym kłacu. Liście o długich ogonkach są u podstawy pochwiasto rozszerzone, a blaszka trójlistkowa przypomina z wyglądu koniczynę. Gęsty, groniasty kwiatostan składa się z 5-łatkowych, gwiazdkowatych, różowobiałych kwiatów, z wyraźnymi, soczystymi, białymi włoskami. Jest to gatunek dość rzadki, występujący na bagnach, torfowiskach, zalewanych łąkach i w rowach. Najczęściej wchodzi w skład fitocenoz zespołu *Cicuto-Caricetum pseudocyperii*, a wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym klasy *Scheuchzerio-Caricetea nigrae* i związku *Caricion lasiocarpae*, obejmującego dystroficzno-mezotroficzne zbiorowiska wąskolistnych turzyc, tworzące bardzo kwaśne torfowiska przejściowe. W województwie opolskim bobrek trójlistkowy występuje rzadko na wilgotnych łąkach, podtorfieniach i torfowiskach w rozproszeniu na terenie całego regionu. Do dzisiaj zachowane stanowiska zlokalizowane są w środkowo-wschodniej części regionu w Lasach Stobrawsko-Turawskich, okolicy Nowej Kuźni i Gogolina.

Bobrek trólistkowy *Menyanthes trifoliata*

17. Grąźel żółty *Nuphar lutea*

Jest to wieloletnia roślina wodna z rodziny grzybieniovatych *Nymphaeaceae*. Grąźel żółty jest składnikiem jezior, stawów i starorzeczy. Występuje na obszarze całego kraju. Wg Matuszkiewicza (2001) jest to gatunek charakterystyczny dla związku *Nymphaeion*, w skład którego wchodzi zbiorowiska makrohydrofitów z reguły zakorzenione, z przewagą form o liściach pływających na powierzchni oraz zespołu „lili w wodnych” *Nupharo-Nymphaeetum albae*. Na obszarze województwa opolskiego grąźel żółty występuje dosyć często w eutroficznych zbiornikach wodnych. Szczególnie często można go spotkać w starorzeczach Odry i Nysy Kłodzkiej.

Grażel żółty *Nuphar lutea*

18. Grzybienie białe *Nymphaea alba*

Grzybienie białe, zwane często lilią wodną, reprezentują starą filogenetycznie grupę roślin kwiatowych. Jest to bylina wodna z rodziny grzybieniowatych *Nymphaeaceae*, o grubych kłęczach pokładających się na dnie zbiorników wodnych. Wyrastają z nich liczne, owalne liście o długich ogonkach, pływające po powierzchni wody. Przez całe lato pojawiają się między nimi piękne, obupłciowe, białe kwiaty, osiągające do 10 cm średnicy. Podobnie jak liście utrzymują się na powierzchni wody zdobiąc jeziora, stawy i starorzecza. Po dojrzeniu owoców szypułki kwiatowe kurczą się i wciągają owoce do wody. Tam dno kwiatowe ulega rozkładowi, a nasiona, zaopatrzone w osnówkę zawierającą powietrze, wypływają początkowo na powierzchnię, a następnie opadają na dno, rozsiewając roślinę. Dekoracyjne kwiaty grzybieni są niestety często zrywane przez człowieka. Powoduje to m.in. osłabienie żywotności roślin, ogranicza też możliwość rozsiewania, co w konsekwencji jest jedną z przyczyn zanikania stanowisk tego gatunku. Wg Matuszkiewicza (2001) jest to gatunek charakterystyczny dla związku *Nymphaeion*, a także dla zespołu *Nupharo-Nymphaeetum albae*. Grzybienie białe występują na obszarze całego kraju w stawach, jeziorach i starorzeczach, najwięcej jednak stanowisk znajduje się w pasie pojeziernym północnej Polski. W większości państw europejskich są rośliną ginącą. W województwie opolskim grzybienie

białe występują stosunkowo często w eutroficznym zbiornikach wodnych w tym stawach i starorzeczach. Szczególnie często spotkać je można w kompleksach stawów rybnych i dolinach dużych i średnich rzek.

Grzybienie białe *Nymphaea alba*

19. Kalina koralowa *Viburnum opulus*

Jest to krzew z rodziny przewiertniowatych *Caprifoliaceae*, dochodzący do 3 m wysokości. Rośnie na obszarze całego kraju, głównie w wilgotnych lasach olszowych i łęgowych, nad rzekami i rowami. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym związku *Pruno-Rubion fruticosi*, w skład którego wchodzi zbiorowiska otulinowe o subatlantycko-środkowoeuropejskim typie zasięgu. W województwie opolskim kalinę koralową spotykamy stosunkowo często w okrajkach lasów i zarośli liściastych na obszarze całego województwa.

Kalina koralowa *Viburnum opulus*

20. Konwalia majowa *Convallaria majalis*

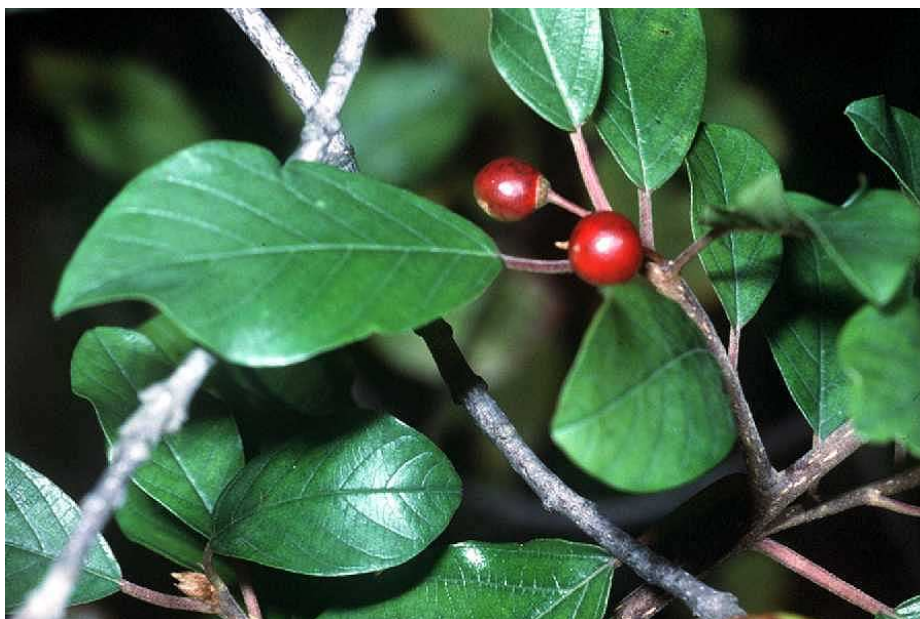
To gatunek z rodziny liliowatych *Liliaceae*. Konwalia majowa występuje na terenie całego kraju, w lasach liściastych, mieszanych i zaroślach. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem wyróżniającym zespół subkontynentalnego boru świeżego *Peucedano-Pinetum*, zespół świetlistej dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum petraeae* oraz zbiorowisko ciepłolubnych buczyn „storczykowych” regionu sudeckiego *Fagus sylvatica-Hypericum maculatum*. Konwalia majowa występuje w województwie opolskim pospolicie w różnego rodzaju suchych i świeżych lasach liściastych, a także w zadrzewieniach i lasach mieszanych.

Konwalia majowa *Convallaria majalis*

21. Kruszyna pospolita *Frangula alnus*

To krzew lub niskie drzewo dorastające do 3-4 m wysokości, reprezentujące rodzinę szakłakowatych *Rhamnaceae*. Stanowi on składnik podszytu naszych lasów, zwłaszcza wilgotnych olsów i łęgów. Spotkać ją można również na torfowiskach, mokrych łąkach, zaroślach łożowych, skrajach lasów. W województwie opolskim kruszyna pospolita jest gatunkiem częstym w różnego rodzaju lasach liściastych i mieszanych na terenie całego regionu.

Kruszyna pospolita *Frangula alnus*

22. Porzeczka czarna *Ribes nigrum*

Jest to krzew z rodziny agrestowatych *Grossulariaceae*, wydzielający charakterystyczną, intensywną woń. Liście porzeczki są duże, 3-5 klapowe, spodem pokryte siedzącymi, żółtymi gruczołami. Obupłciowe kwiaty, pojawiające się od kwietnia do czerwca, są dzwonkowate, zebrane w zwisłe, wielokwiatowe grona. Owocem jest czarna jagoda. Porzeczka czarna spotykana jest stosunkowo rzadko w wilgotnych lasach liściastych i zaroślach, zwłaszcza nadrzecznych. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Alnetea glutinosae* oraz dla zespołu olsu porzeczkowego *Ribeso nigri-Alnetum*. W województwie opolskim porzeczka czarna występuje stosunkowo często w wilgotnych lasach liściastych, przede wszystkim olsach w rozproszeniu na terenie całego regionu.

Porzeczka czarna *Ribes nigrum*

Gatunki rzadkie

Na terenie gminy Turawa występują również gatunki rzadkie w skali województwa i regionu. Najciekawsze z nich to:

1. Czermień błotna *Calla palustris*
2. Łączeń baldaszkowy *Butomus umbellatus*
3. Okrężnica bagienna *Hottonia palustris*
4. Rzęśl hakowata - *Callitriche hamulata*
5. Siedmiopalecznik błotny *Comarum palustre*
6. Tojeść bukietowa *Lysimachia thyrsiflora*
7. Turzyca nitkowata *Carex lasiocarpa*